

דין תורה

סטאד' עם הרשב"א

כחלק מההכשרה לייצוג בפני בתי דין לממונות, השתתפו סטודנטים מהקליניקה למשפט עברי באוניברסיטת בר אילן במשפט מבויס מול הרכב של שלושה דיינים. תרגול בפלפול

שרה חטב

"אמר רבי יוסי בן קסמא... אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במד קום תורה", מצטדק האחד. "אולם, לפי הרשב"א...", מטעים חברו מעבר לשר לחן. "איך לשכוח כי על פי התפץ חיים, אסור לקבל דבר לשון הרע שאינו לתר עלת", מדגישה השלישית. "איך לקבל אך מותר לחשוש", מוסיף הרב בחיך. למי שהודמן במקרה לחדר הסגל בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן ביום חמישי האחרון, חילופי הדברים עשויים להישמע כהתפלפלות תורנית אופיינית לחובשי ספסלי בית המדרש. סוגיות הלכתיות, חילוקי דעות בין ראשונים ואחרונים, דעת הרב קוק, הסתייגות הרמב"ם, מושגים תלמודיים, אמרות בארמית ואפילו חידושים מבית מדרשו של האדמו"ר הוקן מחב"ד נשמעו שם. אך בחינה קצרה של מגוון האנשים שהתקבצו שם, של נושאי הדיונים ושל הקו המנחה שלהם, תביא במהרה למסקנה המתבקשת כי מדובר בעניין מעט שונה.

אלטרנטיבה משפטית

הקליניקה למשפט עברי של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן הוקמה בשנת 2008 על מנת להכשיר סטודנטים למשפטים לייצג צדדים בפני בתי דין לממונות הפועלים על פי ההלכה היהודית והפורסים ברחבי הארץ. המשפט העברי כיום זוכה ליישום מעשי בעיקר בעבור מתדיינים הנכונים לקבל עליהם דין תורה. הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה" לדיינות, מוצא יתרונות בלבד במערכת של בתי הדין על פי ההלכה, אשר משמשים אלטרנטיבה נוחה למערכת המשפט המסורבלת. "אנו מציעים שירות יעיל, מהיר, חסכוני, הוגן, מקצועי והרבה יותר זול,

וכמובן שעל פי ההלכה היהודית. במקום לחכות שלוש שנים בתור לבית המשפט ואז להתדיין שם במשך כמה שנים, אפשר לסיים את התהליך בבית הדין בכמה חודשים".

מה שמוריד את עלות התהליך משמעותית הוא אגרה מוזלת, ולדבריו של הרב כרמל גם חוסר התלות במפעל עורכי הדין. בתי המשפט בישראל מבורסיים על שיטת הייצוג. בעלי הדין לא טוענים והחקירות מתנהלות באמצעות עורכי הדין שלהם. בתי הדין עושים חלק גדול מהעבודה שבבתי המשפט נעשית על ידי עורכי דין. לפי שיטת המשפט העברי, הדיינים חוקרים בעצמם. אפשר לבוא עם עורכי דין, או עם טוען רבני, אבל בהחלט אין זה מחויב. מי שלא יכול להתבטא כמו שצריך, בית הדין עוזר לו. לכן, זה מייצל ומוזיל את העניין ולהערכתנו זה גם יותר צודק. ניכרים רברי אמת כשהם באים מבעל הדין בעצמו". בתי הדין יכולים להציע כיום פתרון משפטי לכל ענייני הממון, אולם הם טרם מהווים אלטרנטיבה מלאה למערך המשפט הציבורי. "כמוכן שכאדם שומר תורה ומצוות אני מאמין שהתורה ניתנה גם כדי שנגהל על פיה מדינה", מציין הרב דוד סתיו, רב היישוב שוהם ויו"ר ארגון רבני צהר, "אבל בוודאי שהמשפט העברי צריך לקבל השלמות לאור המציאות החברתית והכלכלית הנוכחית, השלמות המועגונת בהלכה על ידי תקנות הקהל או תקנות המדינה".

על סמכות הוועדה

יום העיון אשר הופק על ידי הקליניקה למשפט עברי דן בנושא ועדות קבלה ליישובים קהילתיים. במרכזו הוצג משפט מבויס כשהסטודנטים משמשים בתפקיד מייצגי הצדדים בפני בתי דין בהרכב של שלושה רבנים. הסטודנטים חולקו לשלוש קבוצות, כשכל קבוצה מתדיינת על היבט אחר של המקרה

כמו סמכויות הוועדה, מוסריות ההחלטה והחוקיות הקנס.

המקרה שהוצג הוא של זוג נשוי, טליה ואלי לאופר, הורים לשלושה ילדים, שהתייצבו בפני ועדת קבלה לפי רויקט הרחבה כמושב. המושב מאופיין כבעל צביון דתי ועל כן בוועדת הקבלה חבר בין השאר גם רב המושב, והוא זכאי לזכות וטו במקרים מיוחדים. לאחר שעברו את שאר הזוגות במספר הקרות שקיבלו אצל חברי הוועדה ולאחר שהתחייבו וחתמו על תקנות הוועדה, ביניהן התחייבות לנהל אורח חיים דתי כלפי פנים וכלפי חוץ, נכנסת המשפחה למושב.

כמובן, האידיליה לא מאחרת לה' תנפץ. בעקבות סכסוך, שכנה נקמנית במיוחד מלשינה בפני הוועדה כי טליה אינה דתייה ואף לא מתלבשת ככזאת. טליה מתייצבת בפני הוועדה וטוענת כי אמנם לא באה מבית דתי, אולם עם נישואיה קיבלה על עצמה את שלוש אבני היסוד בניהול בית יהודי - כשרות, שבת וטהרת המשפחה - ולטענתה היא אינה מתלבשת באופן שונה משכנותיה. הוועדה מחליטה להעניק למשפחה שנה על תנאי. לא עוברת חצי שנה, ושכנה נוספת נכנסת לתמונה ומצהירה בפני הוועדה כי תפסה את טליה צועדת רגל לית לפתח המושב במהלך השבת ושם עולה למכונית שעצרה לה. לאחר התערבות הרב, מגורשים אלי, טליה וילדיהם באמצע שנת לימודים מן המושב, ונקנסים בסכום של 5,000 שקלים על ששיקרו בפני ועדת הקבלה.

עם זיק שעשוע בעיניהם בזמן סתירת נימוקי שני הצדדים, חולשים ביד רמה על בית המשפט המאוותר הרב ד"ר יצחק ברנד מהפקולטה למשפטים בבר אילן, הרב יוסף כרמל והרב דוד סתיו. אחד אחד קמים התובעים והנתבעים בפני הרבנים, שוטחים את טיעוניהם וסותרים את טיעוני הצד

השני עם שלל מקורות. השופטים/רבנים אינם עושים הנחות לאף צוות וגורמים לטיעונים המחושבים לקרוס כאילו היו רעיונות שנערמו ברשלנות לכדי מגדל מתנדנד. מומחיותם הרבה מתבטאת ביכולת לעקוף נימוק הגיוני ולחשוף את הפרצה, להצביע על קו מוד שבה נוסף שלא טופל או לגלות סתירה פנימית שלעיתים קרובות משאירה את הדוברים מעט מבולבלים, נבוכים וחסרי מילים.

בגזר הדין שניתן לאחר התייעצות מגיעים השופטים למסקנה כי על אף הסמכות של ועדת הקבלה והחוקיות המשפטית של מעשיה, השתמשו היא והרב בסמכותם בהפרזה. לא היה מקום לדרוש את עזיבת המשפחה ועוד באמצע שנה, וכן לא היה בהתנהגות טליה כדי לפגוע באופיו הדתי של המושב. על כן, על רקע הפגיעה והנוק שנגרמו למשפחה, טוב תעשה הוועדה אם תחזור ותשקול את החלטתה להטיל קנס על המשפחה.

מוסר מחייב

"אני מעודד קיום של בתי דין, שאני בעצמי הייתי שותף לחלקם, בהנחה שביטוי הדין פועל לא רק לפי כללי הדין העברי אלא גם לפי שיקול הדעת המוסרי שההלכה מאפשרת", מסכם הרב סתיו. "יכול אדם להסתמך על דעת מיעוט ולהגידי: אני סובר כמו דעה מסוימת ועליך, התובע, להוכיח שהדעה הזאת לא נכונה. אם אנחנו רוצים שדין התורה ישלט במדינת ישראל ובציבור ריות שלנו, אנחנו חייבים להחתים את המתדיינים מראש על כך שביטוי הדין לא יפעל לפי הכלל הזה, שנקרא טענת 'קים לי'. על בית הדין לפסוק לפי הדעות המרכזיות ולא לפי דעות מיעוט. בית הדין צריך להראות ששורת המוסר והצדק במקרים מסוימים מחייבת גם כשעל פי הדין ישנו פטור".